

ARAB TILINI O'RGANISHNING DOLZARB MASALALARI: MUAMMOLAR, VAZIFALAR VA YECHIMLAR

Zakirova Robiya Odil qizi

*Andijon davlat chet tillari institute Ingliz filologiyasi
o'qitish metodikasi va tarjimashunoslik fakulteti
Filologiya va tillarni o'qitish (arab tili) 3-kurs talabasi*

N. Murxanova

Ingliz tili o'qitishning integrallashgan kursi kafedrası

Annotatsiya: Ushbu maqolada arab tilini o'rganish jarayonida uchraydigan asosiy muammolar, zamonaviy talablarga mos ravishda belgilanishi zarur bo'lgan vazifalar hamda samarali o'quv-uslubiy yechimlar tahlil qilinadi. Arab tili dunyo miqyosida ilm-fan, madaniyat, diplomatiya va dinshunoslik sohalarida keng qo'llanilayotgani tufayli uni o'rganish jarayoni bugungi kunda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Maqolada arab tili ta'limi sifatini oshirish, kommunikativ yondashuvni rivojlantirish, raqamli resurslardan foydalanish va madaniy kompetensiyani shakllantirish kabi yo'nalishlarning ahamiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar: arab tili o'qitish metodikasi, til o'rganish muammolari, zamonaviy ta'lim, raqamli resurslar, kommunikativ yondashuv, lingvistik kompetensiya, madaniy kompetensiya

Kirish. Bugungi globallashuv davrida arab tilini o'rganishga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Arab tilida so'zlashuvchi davlatlar iqtisodiy, siyosiy va madaniy jihatdan dunyo maydonida faol o'rin egallab borayotgani, shuningdek ilmiy manbalar va diniy adabiyotlarning ko'pchiligi arab tilida yaratilgani mazkur tilning o'rganilishini yanada dolzarb qiladi. Shu sababli arab tili ta'limiga zamonaviy talablar asosida yondashish, mavjud muammolarni chuqur o'rganish va o'quv jarayonini yanada takomillashtirish har bir ta'lim muassasasi oldida turgan

ustuvor vazifa hisoblanadi.¹³⁴

Arab tilini o'rganish jarayonida muhim jihatlardan yana biri bu autentik materiallardan foydalanishdir. Autentik materiallar tilni real hayotda qanday qo'llanishini ko'rsatadi va o'quvchining o'rganilayotgan tilga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Gazeta maqolalari, jurnal materiallari, arab tilidagi filmlar, videodarslar va ijtimoiy tarmoqlardagi muvaffaqiyatli kontent namunalaridan foydalanish o'quvchining nafaqat lug'at boyligini, balki madaniy tasavvurini ham kengaytiradi. Autentik materiallar bilan ishlash orqali o'quvchi arab tilining zamonaviy qo'llanishi, lahjalar o'rtasidagi farqlar va jamiyatdagi tilning roli haqida chuqurroq tasavvurga ega bo'ladi.

Arab tilini o'rganishda sinfdan tashqari faoliyatning o'rni ham katta. Turli musobaqalar, viktorinalar, arab madaniyati kunlari, film muhokamalari, arab oshxonasi va san'atiga oid tadbirlar o'quvchilarning tilga mehrini oshiradi. Bunday faoliyatlar til o'rganishni "faqat dars" emas, balki qiziqarli va interaktiv jarayonga aylantiradi. Shu bilan birga, sinfdan tashqari mashg'ulotlar o'quvchilarning bir-biri bilan arab tilida muloqot qilishiga imkon yaratib, amaliy ko'nikmalarni mustahkamlaydi.¹³⁵

Arab tili o'rgatishda differensial yondashuvni qo'llash ham muhimdir. O'quvchilarning til o'zlashtirish darajasi, qiziqishlari va o'rganish tezligi turlicha bo'lgani uchun ularga individual yondashuv zarur bo'ladi. Ba'zi o'quvchilar eshitish orqali tez o'zlashtirsa, boshqalar matn bilan ishlashda samarali natija ko'rsatadi. Shuning uchun differensial yondashuv orqali har bir o'quvchining shaxsiy o'rganish strategiyasiga mos topshiriqlar berilishi ta'lim sifati va natijasini oshiradi.

Arab tili o'rganishda lingvomadaniy muammolar ham uchrab turadi. Ba'zi iboralar arab tilida boshqa ma'noda qo'llanishi, so'zlar o'rtasidagi semantik farqlar, madaniy kontekstga mos bo'lmagan tarjimalar o'quvchini chalg'itishi mumkin. Bu

¹³⁴ Abdul-Raof X. Arab tilshunosligiga kirish: umumiy ko'rinish va bibliografiya. Kembrij: Kembrij universiteti nashriyoti, 2018. B. 410.

¹³⁵ Al-Batal M. Arab tilini chet tili sifatida o'qitishda yo'nalishlar va dolzarb muammolar. Til o'qitish bo'yicha tadqiqot jurnali. Doha: Qatar universiteti nashriyoti, 2016. B. 225–238.

kabi muammolarni bartaraf etish uchun arab adabiyoti, xalq og‘zaki ijodi, maqollar, iboralar va idiomalarga oid maxsus mashqlar kiritilishi lozim. Tilning majoziy qatlamini anglash o‘quvchining nafaqat fikrlash doirasini, balki tilni to‘laqonli his qilish qobiliyatini ham kengaytiradi.

Arab tilini o‘rganish murakkab grammatik tuzilma, fonetik o‘ziga xoslik, yozuv tizimi va so‘z yasash xususiyatlari tufayli o‘quvchilardan alohida e’tibor, izchillik va muntazam mashqlarni talab qiladi. Bu jarayonni samarali tashkil etish uchun o‘qituvchilar zamonaviy metodik yondashuvlar, innovatsion ta’lim texnologiyalari va kommunikativ muhit yaratishga tayyor bo‘lishlari zarur. Arab tilini o‘rganishda birinchi muammo fonetik tizimning murakkabligi hisoblanadi. Tilning o‘ziga xos tovushlari, talaffuzdagi farqlar va fonetik me’yorlarni to‘g‘ri o‘zlashtirish uchun o‘quvchilar ko‘proq eshitish va so‘zlash amaliyotiga tayanishlari lozim. Bunday muammoni bartaraf etishda audio darslar, interaktiv mashqlar va ona tilida mavjud bo‘lmagan tovushlarni ko‘rsatma asosida mashq qildirish muhim omil sanaladi.¹³⁶

Yana bir dolzarb masala murakkab grammatik tizimni o‘zlashtirish jarayoniga tegishlidir. Arab tilida fe’l zamonlari, otlarning jins va son bo‘yicha o‘zgarishi, gap qurilishining o‘ziga xosligi o‘quvchi uchun dastlab murakkab ko‘rinadi. Shu bois grammatikani nazariy shaklda emas, balki real hayotga mos matnlar, dialoglar va amaliy mashqlar orqali o‘rgatish ko‘proq samara beradi.

Arab tilini o‘qitishda ko‘pincha lug‘at boyligini oshirishga yetarli e’tibor berilmaydi. O‘quvchi ko‘p hollarda grammatikani yaxshi o‘zlashtirgan bo‘lsa-da, muloqot jarayonida so‘z tanlashda qiynalishi mumkin. Bu kabi muammolarni bartaraf etish uchun so‘z yodlashning zamonaviy uslublari, vizual materiallar, tematik lug‘atlar va atamalar bilan ishlash samarali vosita bo‘la oladi.

Raqamli ta’lim vositalarining rivojlanishi arab tili o‘rgatish jarayoniga sezilarli o‘zgarishlar kiritmoqda. Onlayn lug‘atlar, elektron darsliklar, mobil ilovalar, virtual sinflar va turli interaktiv platformalar o‘quvchilarning mustaqil ishlashini qo‘llab-quvvatlaydi. Raqamli texnologiyalar yordamida eshitish, o‘qish, yozish va gapirish

¹³⁶ Ryding K. S. Zamonaviy adabiy arab tili grammatikasi. Kembrij: Kembrij universiteti nashriyoti, 2014. B. 750.

ko'nikmalarini bir vaqtning o'zida rivojlantirish imkoni kengaymoqda. Bu esa arab tili ta'limini zamonaviy yondashuvlar bilan uyg'unlashtirishning muhim bosqichi hisoblanadi.

Arab tilini o'rganishda madaniy kompetensiyaning shakllanishi ham muhim omil bo'lib, tilni o'rganish jarayoni arab dunyosining tarixiy, diniy, madaniy va ijtimoiy xususiyatlarini bilish bilan chambarchas bog'liqdir. O'quvchi madaniy kontekstni tushunmasdan turib tilni to'liq anglay olmaydi. Shu sababli arab mamlakatlari madaniyati, urf-odatlari va ijtimoiy hayoti haqida qo'shimcha manbalar bilan ishlash til o'rganish samaradorligini oshiradi.¹³⁷

Arab tili o'qitish jarayonida o'qituvchining malakasi va pedagogik mahorati alohida ahamiyatga ega. Metodik bilimga ega, zamonaviy texnologiyalarni qo'llay oladigan, turli didaktik materiallardan foydalanishga qodir o'qituvchilar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi. O'qituvchilar o'rtasida tajriba almashish, seminar va treninglar tashkil etish, yangi uslublarni amaliyotga joriy etish ta'lim sifatining yuksalishiga xizmat qiladi.

Til o'rganish jarayonida motivatsiya yetishmasligi ham keng tarqalgan muammolardan biridir. O'quvchilar arab tilini kundalik hayotda kam qo'llanishi sababli uni o'rganish zaruriyatini to'liq his qilmasliklari mumkin. Bunday holatlarda o'qituvchi tilning amaliy ahamiyatini ko'rsatib berishi, tarix, iqtisod, diplomatiya, media va turizm kabi sohalarda arab tilining o'rni haqida ma'lumot berishi muhim. Motivatsiya kuchaygan sayin o'quvchilar tilni o'zlashtirishga yanada mas'uliyat bilan yondashadi.¹³⁸ Arab tilini o'rganish jarayonida matn bilan ishlash kompetensiyasi alohida ahamiyatga ega. O'quvchilar ko'pincha matnni grammatik jihatdan tahlil qilishda qiynaladi, chunki arab tilidagi matn tuzilmasi, fe'l va otlarning o'zgarishi, matnda kesimning joylashuvi hamda gap bo'laklarining tartibi boshqa tillardan sezilarli darajada farq qiladi.

Bu holat o'quvchilardan matnni kontekst asosida tushunish, yangi so'zlarni

¹³⁷ Farghal M., Shunnaq A. Ingliz va arab tillariga oid tarjima nazariyasi va amaliyoti. Amman: Dar Al-Hilal nashriyoti, 2019. B. 340.

¹³⁸ Sawaie M. Arab tili grammatikasi asoslari. Vashington: Jorjtaun universiteti nashriyoti, 2015. B. 290.

matn mazmunidan anglash va o‘qilgan fikrni qayta bayon qilish malakasini talab etadi. Mazkur muammoni hal etishda sodda matnlardan murakkab matnlarga o‘tish, real hayotga oid mavzularni o‘qitish va har bir matn bilan savol-javob, tahlil hamda izohli lug‘at ishlari olib borish samarali hisoblanadi.

Arab tilida tinglab tushunish ko‘nikmasi ham ta’lim jarayonida muhim o‘rin egallaydi. Tinglab tushunishdagi qiyinchiliklar so‘zlarning talaffuzi, nutq tezligi yoki lahja farqlari bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Arab dunyosida turli lahjalarning mavjudligi o‘quvchi uchun qo‘shimcha murakkablik tug‘diradi, chunki adabiy til bilan og‘zaki nutq o‘rtasida farqlar bor. Bunday vaziyatda tinglab tushunish bo‘yicha maxsus mashqlar, video darslar, turli podkastlar va suhbatlarni tinglash orqali o‘quvchi turli nutq uslublariga asta-sekin moslashadi.¹³⁹

Nutq faoliyatining muhim ko‘rinishlaridan biri bo‘lgan yozma nutqni rivojlantirish ham arab tili o‘qitishning ajralmas qismidir. O‘quvchilar arabcha yozuvni o‘zlashtirgach, so‘zlarni to‘g‘ri bog‘lash, imlo qoidalariga rioya qilish hamda fikrni yozma shaklda aniq ifodalashda qiynalishi mumkin. Yozma nutqni shakllantirishda diktantlar, qisqa insholar, tarjima ishlari, mavzuli matnlar yaratish va ijodiy yozuv mashqlari katta ahamiyatga ega. Tarjima jarayoni ayniqsa samarali bo‘lib, u o‘quvchini lug‘at, grammatik jihatlar va stilistik moslikni chuqur o‘rganishga undaydi.

Arab tili o‘rganishda og‘zaki muloqot ko‘nikmasi eng asosiy maqsadlardan biri sanaladi. Ko‘plab o‘quvchilar grammatikani nazariy jihatdan yaxshi o‘zlashtirsa-da, muloqot jarayonida fikrni ravon bayon qilishda qiynaladi. Bu holatning asosiy sababi amaliy mashg‘ulotlarning yetarli darajada tashkil etilmasligidadir. Kommunikativ yondashuvga asoslangan mashg‘ulotlar, o‘quvchilar o‘rtasida juftlik va guruhli suhbatlar, rol o‘ynash uslubi, haqiqiy vaziyatlar asosidagi dialoglar og‘zaki nutqni rivojlantirishda samarali vosita bo‘ladi. Arab tili ta’limida psixologik omillar ham muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchilarda til o‘rganishga nisbatan xavotir, o‘zini ishonchsiz his qilish yoki xato qilishdan qo‘rqish kabi holatlar uchrashi

¹³⁹ UNESCO. Ko‘p tilli jamiyatlarda til ta’limi siyosati. Parij: UNESCO nashriyoti, 2020. B. 112.

mumkin. Bunday holatlarda o'qituvchi qulay o'quv muhitini yaratishi, o'quvchilarni rag'batlantirishi, kichik muvaffaqiyatlarni qadrlashi zarur. Psixologik qo'llab-quvvatlash o'quvchilarda nutq faoliyatiga nisbatan ishonchni oshiradi. Arab tilini o'rganishda madaniy kontekstning o'zni tobora ortib bormoqda. Tilni bilish faqat grammatik qoidalar yoki lug'at boyligidan iborat emas, balki madaniy me'yorlar, muomala uslublari, iboralar va ijtimoiy qadriyatlarni ham o'z ichiga oladi.

Xulosa. Arab tili o'rganish jarayonida uchraydigan muammolarni chuqur tahlil qilish va ularga mos ravishda samarali yechimlar ishlab chiqish bugungi ta'lim siyosatining muhim vazifalaridan biridir. Fonetik va grammatik murakkabliklarni bartaraf etish, kommunikativ yondashuvdan foydalanish, lug'at boyligini mustahkamlash, raqamli texnologiyalarni o'quv jarayoniga tatbiq etish hamda madaniy kompetensiyani shakllantirish arab tili ta'limining asosiy yo'nalishlaridir. O'qituvchi malakasini oshirish, zamonaviy metodikalarni qo'llash va o'quvchilarda motivatsiya uyg'otish orqali arab tilini o'rganish yanada samarali bo'ladi va globallashtirish sharoitida mazkur tilning ahamiyati yanada ortadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdul-Raof X. Arab tilshunosligiga kirish: umumiy ko'rinish va bibliografiya. Kembrij: Kembrij universiteti nashriyoti, 2018. B. 410.
2. Al-Batal M. Arab tilini chet tili sifatida o'qitishda yo'nalishlar va dolzarb muammolar. Til o'qitish bo'yicha tadqiqot jurnali. Doha: Qatar universiteti nashriyoti, 2016. B. 225–238.
3. Ryding K. S. Zamonaviy adabiy arab tili grammatikasi. Kembrij: Kembrij universiteti nashriyoti, 2014. B. 750.
4. Farghal M., Shunnaq A. Ingliz va arab tillariga oid tarjima nazariyasi va amaliyoti. Amman: Dar Al-Hilal nashriyoti, 2019. B. 340.
5. Sawaie M. Arab tili grammatikasi asoslari. Vashington: Jorjtaun universiteti nashriyoti, 2015. B. 290.
6. UNESCO. Ko'p tilli jamiyatlarda til ta'limi siyosati. Parij: UNESCO nashriyoti, 2020. B. 112.

7. MUTARRIZIYNING “RISOLATUN FIN NAHV” ASARI MO‘JAZ GRAMMATIK MANBA. (2025). *Barqaror Taraqqiyot Va Rivojlanish Tamoyillari*, 3(4), 85-88. <https://uzresearchers.com/index.php/BTRT/article/view/2528>
8. NOSIR AL-MUTARRIZIY MEROSIDA TARJIMA NAZARIYASI VA DIDAKTIKASI: “RISALATUN FIN-NAHV” ASARI VA ZAMONAVIY TARJIMA TA’LIMI INTEGRATSIYASI. (2025). *SCIENCE TIME*, 3(5), 150-155. <https://doi.org/10.66345/stj.v3i5.4640>
9. Prakashan, A. Central Asia: Literary Cultural Scenario and Hindi.
10. Raxmonov, A. K. (2025). *Mutarriziyning “Risolatun fin nahv” asari mo’jaz grammatik manba. Barqaror Taraqqiyot va Rivojlanish Tamoyillari*, 3(4), 85–88.
11. Raxmonov, A. K. (2025). *Nosir al-Mutarriziyning “Risalatun fin-nahw” asarida grammatik kategoriya talqini va uning o‘zbek tilshunosligidagi muqobillari*. In *Ilm-fan muammolari tadqiqotchilar talqinida* (pp. 136–139). Alfraganus University.
12. Raxmonov, A. K. (2025). *Nosir al-Mutarriziy merosida tarjima nazariyasi va didaktikasi: “Risalatun fin-nahv” asari va zamonaviy tarjima ta’limi integratsiyasi*. *Science Time Journal*, 3(5), 150–155. <https://doi.org/10.66345/stj.v3i5.4640>
13. Qo‘chqarovich, K. U. (2025, October). REY BREDBERI VA HOJIAKBAR SHAYXOV IJODIDA BADIY PSIXOLOGIZM TALQINI. In *Conferences* (Vol. 1, No. 2, pp. 461-464).
14. Azimboyevna, Y. S. (2026). Edgar Allan Poe va uning adabiy uslubining zamonaviy amerika ilmiy-fantastik adabiyotiga ta’siri. *Alfraganus" Xalqaro Ilmiy Jurnali*, 3(6), 56-66.
15. Jurayeva, N. (2025). HOSIYAT BOBOMURODOVA SHE’RIYATINING POETIK XUSUSIYATLARI. *Indexing*, 1(1), 91-95.
16. Gulmuradovna, J. N. (2025). XORIJIY TILLARNI O’RGANISHDA TIL KO’NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH. *Indexing*, 1(1), 86-90.